

**ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ПЛОХОТНЮК Олександр Сергійович

УДК 378 : 78

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЦІННІСНИХ
ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ
МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Луганськ – 2009

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Борисова Світлана Володимирівна,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри теорії, історії музики та
інструментальної підготовки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Ткачова Наталія Олександрівна,
Харківський національний університет імені
В. Н. Каразіна, доцент кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Цой Ірина Миколаївна,
Луганський державний інститут культури і
мистецтв, проректор з навчальної роботи.

Захист відбудеться 28 жовтня 2009 року о 15.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 29.053.01 у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2, ауд. 376.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2).

Автореферат розіслано 28 вересня 2009 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. І. Черв'якова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти в Україні особливого значення набуває проблема підвищення рівня професійної культури вчителів. Провідне місце у вирішенні цього питання належить, насамперед, підготовці педагога, спроможного якісно розв'язувати завдання, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. Здійснення цієї підготовки неможливе без модернізації навчально-виховного процесу, підсилення його аксіологічного змісту, що знайшло відображення в Законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державній національній програмі „Освіта” (Україна XXI ст.), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті та ін. Саме вища школа повинна сприяти зорієнтованості студентської молоді на справжні цінності життя, культури й професійної діяльності.

Особливої уваги вимагає підвищення рівня професійно ціннісної зорієнтованості майбутніх педагогів-музикантів, які б могли якісно, продуктивно й творчо розв'язувати складні завдання в галузі музичної педагогіки та виконавства відповідно до світових стандартів. Тому в сучасній соціокультурній ситуації значно зростає роль педагога нового покоління, майбутнього вихователя, фахівця в галузі музичної педагогіки й виконавства, який власними знаннями, уміннями, сформованою системою цінностей зможе якісно впливати на формування ціннісних орієнтацій особистості своїх вихованців у галузі музики. Від рівня опанування педагогом цінностей педагогічної діяльності та цінностей музичної культури залежить його професіоналізм.

У науковій літературі підкреслюється важливість цінностей як основи розвитку суспільства (О. Дробницький, А. Здравомислов, В. Тугаринов та ін.). Різні аспекти проблематики формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей досліджено в працях українських та російських науковців, зокрема: професійно-педагогічні цінності вчителів (С. Бадюл, С. Єрмакова, Р. Миронова, В. Оссовський, С. Хмара, Є. Шиянов та ін.), ціннісні орієнтації молоді в галузі культури (Н. Бакланов, О. Дем'янчук, В. Дряпіка, Ю. Малишев, Г. Падалка, О. Семашко, Н. Яранцева та ін.).

Автори дисертаційних досліджень останніх років наголошують на важливій ролі аксіологічної складової в процесі фахової підготовки майбутніх учителів (В. Волкова, В. Денисенко, Д. Мацько, Н. Савченко, Ю. Соловйова, О. Софіщенко, Н. Ткачова та ін.). Ученими активно здійснюється пошук шляхів ефективного формування професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій майбутніх учителів різних спеціальностей. Однак, питанням формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей саме в процесі музично-виконавської діяльності

майже не приділяється уваги, незважаючи на визначальну роль музичного виконавства в професійній підготовці майбутніх педагогів-музикантів.

Аналіз можливостей ефективного розв'язання в теорії й практиці проблем формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності дозволив виявити низку *суперечностей між*: об'єктивно існуючими загальнолюдськими цінностями, цінностями музичної культури та сформованою ієрархічною структурою цінностей особистості педагога-музиканта; інформаційним тиском мас-медіа, де подано не завжди якісну музично-розважальну продукцію, і невідповідністю майбутніх фахівців мистецько-педагогічних спеціальностей до формування у молоді адекватної її оцінки; сучасним станом сформованості професійно ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів і недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад їх формування в процесі музично-виконавської діяльності; рівнем виконавської підготовки студентів та кваліфікаційними вимогами відповідних музичних спеціальностей; недостатньою фаховою підготовкою сучасного вчителя, який не володіє інформацією з галузей сучасної молодіжної музики, та підвищеним інтересом і широкою інформованістю про неї в його ж вихованців.

Ці суперечності й науково-практичні потреби щодо їх розв'язання, а також урахування стану дослідження вищезначеної проблеми й актуальності її розробки зумовили вибір теми дисертаційної роботи **„Формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності”**.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до комплексних тем науково-дослідної роботи кафедри теорії, історії музики та інструментальної підготовки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка „Проблеми оптимізації та розвитку художньої освіти та естетичного виховання молоді” (протокол № 1 від 03.09.2003 р.), координованої з Інститутом художньої освіти Російської академії освіти, та „Актуальні питання інструментального виконавства та професійної музичної педагогіки” (протокол № 1 від 30.08.2006 р.). Тему дисертації затверджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 1 від 31.01.2006 р.).

Об'єкт дослідження – процес формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій

студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності.

В основу дослідження покладено **гіпотезу**: ефективність формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності буде забезпечено реалізацією таких педагогічних умов: посилення ціннісної спрямованості професійно орієнтованих дисциплін шляхом: включення аксіологічної складової в зміст професійно орієнтованих дисциплін, створення ціннісно-сміслових навчальних ситуацій, використання в навчальному процесі творів музичного мистецтва, що відповідають індивідуальному рівню професійної підготовленості студентів; поетапного оволодіння музично-виконавською майстерністю як основою професійного становлення студентів з урахуванням їхніх особистісних професійно значущих якостей; спрямованості самостійної роботи з музично-виконавських дисциплін на формування здатності студентів до творчої інтерпретації музичних творів, на саморозвиток майбутніх фахівців; включення в активну ціннісно-орієнтаційну музично-виконавську діяльність у рамках концертної практики, спрямовану на закріплення позитивних особистісних професійно значущих якостей, гуманістичного змісту професійно ціннісних орієнтацій.

Відповідно до об'єкта, предмета й мети дослідження було сформульовано **завдання**:

1. На підставі аналізу наукової літератури дослідити історико-генетичний аспект проблеми формування професійно ціннісних орієнтацій особистості, визначити сутність та структуру професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

2. Розкрити особливості музично-виконавської діяльності як чинника формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у навчальному процесі ВНЗ.

3. Розробити критерії та охарактеризувати рівні сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

4. Обґрунтувати педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

5. Експериментально перевірити педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення про: цінності та ціннісні орієнтації особистості (С. Анісімов, О. Дробницький, А. Здравомислов, М. Каган, Д. Леонт'єв, В. Тугаринов, Н. Чавчавадзе та ін.); аксіологічний підхід в освіті (Н. Асташова, А. Кір'якова, В. Сластьонін, Н. Ткачова, Г. Чижакова та ін.); особистісно орієнтований підхід (І. Бех, Є. Бондаревська, О. Пехота, С. Подмазін); вплив соціокультурних чинників на формування ціннісних орієнтацій молоді в галузі музичної культури

(Н. Бакланов, О. Дем'янчук, В. Дряпіка, Ю. Малишев, Г. Падалка, О. Семашко, О. Сухомлинська, Н. Яранцева та ін.); формування професійно ціннісних орієнтацій майбутніх учителів (С. Єрмакова, З. Кокарева, Н. Нікітіна, З. Павлютенкова, С. Хмара, Є. Шиянов, О. Ярмоленко та ін.); вплив музичного мистецтва на особистість (Б. Брилін, В. Медушевський, Є. Назайкінський, О. Олексюк, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.); сутність музично-виконавської діяльності (В. Апатський, Б. Асаф'єв, М. Давидов, Д. Кабалевський, Г. Нейгауз, Ф. Фаркаш та ін.); професійну підготовку фахівців музично-педагогічних спеціальностей (Л. Арчажникова, М. Букач, О. Ільченко, М. Моїсеєва, Г. Падалка, О. Ростовський, Т. Танько, О. Щолокова та ін.).

Для реалізації мети та перевірки гіпотези й розв'язання поставлених завдань було застосовано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз, систематизація філософської, психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури для розкриття історико-генетичного аспекту досліджуваної проблеми, визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження та стану розробленості проблеми формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей; узагальнення та систематизація теоретичних положень для обґрунтування педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності; *емпіричні* – анкетування, бесіди, інтерв'ю, експертні оцінки, спостереження для визначення рівня сформованості професійно ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та порівняльний) для перевірки ефективності педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності; *методи математичної статистики* – для обробки результатів експериментальної роботи.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося протягом 2003 – 2008 рр. на базі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет”, Рівненського державного гуманітарного університету та Бердянського державного педагогічного університету. Усього в процесі дослідження взяли участь 258 студентів та 27 викладачів.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *уперше* розроблено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності, що забезпечують посилення ціннісної спрямованості професійно орієнтованих дисциплін, поетапне оволодіння музично-виконавською майстерністю, спрямованість самостійної роботи студентів на формування їхніх професійно ціннісних орієнтацій, а також удосконалення організації

концертної практики студентів; *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про критерії та рівні сформованості професійно ціннісних орієнтацій у студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у галузі музичного мистецтва; *удосконалено* форми й методи музично-виконавської підготовки студентів-музикантів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в їхній достатній готовності до впровадження в навчальний процес ВНЗ: розроблено зміст програмного матеріалу курсів „Основний музичний інструмент”, „Ансамбль духових та ударних інструментів”, спецкурсу „Історія становлення, розвиток та основи джазового виконавства”, спрямованого на професійно ціннісні орієнтації, ціннісно-сміслові навчальні ситуації для забезпечення аксіологічної складової навчальних занять; методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи в класі основного інструмента, організації самостійної роботи в класі ансамблю духових та ударних інструментів, розробки та використання ігрових ситуацій, концертів-лекцій, тематичних заходів тощо. Результати дослідження можуть бути використані в процесі професійної підготовки студентів мистецько-педагогічних спеціальностей ВНЗ, у системі підвищення кваліфікації вчителів музики, самоосвітній діяльності майбутніх фахівців мистецько-педагогічного профілю.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** в навчальний процес Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 1/1082 від 02.06.2008), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57/889-47 від 07.05.2008), Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет” (довідка № 17/289-16 від 15.04.2008), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/21 від 14.04.2008).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня – *Міжнародних*: „Ціннісні пріоритети освіти XXI століття в контексті міжкультурних контактів” (Луганськ, 2006), „Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: інноваційний розвиток освітніх систем” (Луганськ, 2007), „Наукова молодь: досягнення та перспективи” (Луганськ, 2006, 2007, 2008); *Всеукраїнських*: „Стратегія розвитку художньої освіти та естетичного виховання молоді в Україні у XXI столітті” (Луганськ, 2006, 2007), „Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України” (Рівне, 2007), „Художня освіта та естетичне виховання молоді” (Луганськ, 2008); *регіональній*: „Художня освіта та естетичне виховання молоді” (Луганськ, 2007); *міжвузівській*: „Сучасні проблеми художньої освіти та естетичного виховання молоді” (Луганськ, 2005); на засіданнях кафедри педагогіки, кафедри теорії, історії музики та інструментальної підготовки Луганського національного університету імені

Тараса Шевченка, теорії, історії музики і гри на музичних інструментах Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет”, духових та ударних інструментів Рівненського державного гуманітарного університету, музичного виховання та хореографії Бердянського державного педагогічного університету.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 21 публікації, з них 9 статей – у наукових фахових виданнях. Дві праці представлено як навчально-методичні видання.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (280 найменувань, з них іноземними мовами – 3) та п'ятьох додатків на 47 сторінках. Робота містить 19 таблиць, 7 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми та стан її дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу та завдання дослідної роботи; розкрито теоретико-методологічні засади, методи дослідження; висвітлено наукову новизну й практичне значення дисертації; подано інформацію щодо апробації та впровадження отриманих результатів.

У першому розділі „**Теоретико-методологічні засади формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей**” здійснено історико-генетичний аналіз проблеми формування ціннісних та професійно ціннісних орієнтацій особистості, визначено сутність понять „цінності”, „ціннісні орієнтації” та „професійно ціннісні орієнтації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей”, розкрито особливості музично-виконавської діяльності як чинника формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

Історико-генетичний аналіз проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості дозволяє зробити висновок, що цінності та ціннісні орієнтації належать до наскрізних питань духовного, соціокультурного розвитку суспільства. Відзначено, що в епоху Відродження відбулося зміщення ціннісної домінанти в ієрархії особистісних ціннісних орієнтацій індивіда від Бога до людини, а потім – від цінностей дійсності до цінності як значущості дійсності.

Сучасні дослідження (О. Дробницький, А. Здравомислов, В. Тугаринов та ін.) дають підстави визначити, що *цінності* – це значущість об'єктів навколишньої дійсності для людини та суспільства. Вони мають складну психічну репрезентацію, є одночасно мотиваційними й когнітивними утвореннями світоглядного рівня, які інтегруються в єдину смислову сферу, надаючи особистості визначену цілісність. Цінності являють собою умовну

ієрархію в структурі особистості і включають загальнолюдські, національні, професійні, особистісні цінності тощо.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття „ціннісні орієнтації особистості”, які розглядаються як: елемент системи диспозицій особистості, що знаходяться на вищому ієрархічному рівні (В. Ядов); потреби, мотиви особистості (А. Маслоу); особистісні смисли (В. Франкл); спрямованість особистості, установки, переконання, вірування (Г. Залеський, А. Здравомислов, Ф. Знанецький, У. Томас, В. Тугаринов); чинник мотивації поведінки, характеру та нахилів людини (Б. Ананьєв); механізм регуляції діяльності (В. Сержантов, В. Шадриков та ін.), соціально детермінована та зафіксована в психіці індивіда спрямованість на цілі та засоби діяльності (Е. Днепров); ціннісне ставлення до світу, професійної діяльності, до себе як суб'єкта життєтворчості (М. Каган, М. Казакіна, А. Кір'якова).

У межах нашого дослідження *ціннісні орієнтації* розглядаються як найважливіший елемент структури особистості, у яких у концентрованому вигляді виражено суб'єктивні ставлення особистості до об'єктивних умов її буття, що опосередковують спрямованість її поведінки. Важливою є здатність особистості до цілісного відчуття та усвідомлення явищ життя й культури, готовність до вибіркової оцінної діяльності.

Ціннісні орієнтації розглядаються як соціально фіксовані настанови на ті чи інші матеріальні або духовні цінності, що формуються в процесі опанування людиною природного та соціального світу й визначають її поведінку в конкретних життєвих ситуаціях, стратегію життєдіяльності. Ціннісні орієнтації суб'єктивні, характеризують духовний світ конкретної людини як істоти, яка мислить, шукає, страждає, діє, містять життєвий досвід конкретного індивіда, виступають результатом індивідуальної практики освоєння соціального та природного світу, який є унікальним та неповторним. Ціннісні орієнтації визначають загальну спрямованість інтересів та устремлень особистості, ієрархію індивідуальних уподобань та взірців, цільову та мотиваційну програми, рівень домагань та престижних переваг. Провідними функціями ціннісних орієнтацій слід визнати такі: пізнавальну, розвивальну, спонукальну, оцінну, регулятивну, соціалізуючу, прогностичну.

Професійно ціннісні орієнтації опосередковуються особливостями професії, що відображають зміст та сутність професійної діяльності, визначають її мету та засоби, регулюють поведінку особистості в певному виді діяльності (Є. Климов).

Цінності професійної діяльності майбутніх фахівців мистецько-педагогічних спеціальностей (викладачі музичних дисциплін, концертні виконавці, артисти музичних колективів, диригенти, хормейстери та ін.) включають професійно-педагогічні цінності та цінності музичного виконавства. Особливого значення в процесі їх формування набувають

соціокультурна ситуація в суспільстві, сучасні засоби масової комунікації, субкультурні вподобання студентської молоді, урахування специфіки студентського віку як періоду інтенсивного самоусвідомлення, професійного та морального становлення, утвердження життєвих орієнтирів та позицій.

Спираючись на поняття „ціннісні орієнтації” та враховуючи специфіку професійної діяльності майбутніх педагогів-музикантів, визначено поняття *професійно ціннісні орієнтації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей* як системоутворювальні компоненти цілісності особистості, що детермінують її ставлення до професійно-педагогічних цінностей, цінностей музичного виконавства та сприяють професійно-особистісній усталеності й забезпечують продуктивну педагогічну та музично-виконавську діяльність. Вагомого значення набувають такі професійно-педагогічні цінності, як суб’єкти музично-педагогічного процесу, музика як засіб розвитку особистості та музично-виконавська діяльність. Професійно ціннісні орієнтації сприяють формуванню готовності до вибіркової оцінної діяльності педагога-музиканта, мотивації того чи іншого ставлення до цінностей, творчій самореалізації майбутнього фахівця.

Професійно ціннісні орієнтації мають яскраво виражений *динамічний характер*, що виявляється в прийнятті (або запереченні) та реалізації певних цінностей; посиленні (або зниженні) їх значущості; збереженні (або втраті) цих цінностей у часі. Професійні ціннісні орієнтації вибудовуються як за принципом ієрархічності, так і за принципом нелінійності.

Професійно ціннісні орієнтації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей включають ставлення до: загальнолюдських та національних цінностей культури; цінностей, що характеризують професійну діяльність педагога-музиканта (цінності-знання, цінності-уміння та цінності-якості); цінностей, що характеризують особистісні якості педагога.

Музично-виконавська діяльність як чинник формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей передбачає використання найкращих зразків різних видів і жанрів світового та національного музичного мистецтва; постійне вдосконалення музично-виконавської майстерності та інтерпретації творів; включення майбутніх фахівців у концертну практику. Використання в процесі музично-виконавської діяльності найкращих зразків різних видів і жанрів світового та національного музичного мистецтва безпосередньо сприяє засвоєнню студентом знань у галузі музичного мистецтва і, зокрема, розумінню його видів, стилів і жанрів. Окрім того, відбувається засвоєння виконавського репертуару з фахових дисциплін. Систематичне вдосконалення виконавської майстерності та інтерпретації творів сприяє не тільки опануванню на високому рівні технологічних аспектів виконавської підготовки, але й глибокому розумінню концепції музичних творів; удосконалення організації

концертної практики – творчому розвитку майбутнього педагога-музиканта: професійні знання та вміння студента, здобуті під час репетиційної діяльності, на концертному виступі мобілізуються й виявляються в технології виконання та інтерпретації музичного твору.

У другому розділі „**Експериментальне дослідження педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності**” розроблено критерії, визначено рівні сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів у музичній сфері, обґрунтовано педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей та розкрито процес їхнього впровадження, проаналізовано результати дослідження.

Констатувальний етап експерименту передбачав визначення критеріїв з відповідними показниками та рівнів сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів: *пізнавально-оцінний* (ставлення до цінностей музично-педагогічної діяльності; знання про форми та методи здійснення музично-педагогічної діяльності; інтерес до музичного виконавства; музичні смаки та вподобання; ціннісна зорієнтованість студентів у видах і жанрах музичного мистецтва); *вибірково-практичний* (відповідність виконавського репертуару смаковим установкам студентів; навички оцінки жанрово-стильової специфіки музичного твору; орієнтація студентів у виражальних засобах музичного виконавства); *діяльнісно-творчий* (якість музично-виконавської діяльності; ступінь креативності музично-педагогічної діяльності; володіння формами та методами музично-педагогічної діяльності; активність студентів у концертній діяльності). На підставі цих критеріїв визначено рівні сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивно-еталонний), високий (творчо-інтелектуальний).

У процесі експериментальної роботи були задіяні студенти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (88 осіб), Бердянського державного педагогічного університету (48 студентів), Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет” (66 студентів) та Рівненського державного гуманітарного університету (56 студентів), які навчаються за спеціальностями „Музична педагогіка та виховання” (МПВ) і „Музичне мистецтво” (ММ), з яких було сформовано дві контрольні (КГ1, КГ2) та дві експериментальні групи (ЕГ1, ЕГ2).

Аналіз реальної практики формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей, зокрема навчально-методичного забезпечення цього процесу, планів виховної роботи відповідних факультетів, діагностування рівня сформованості досліджуваної якості засвідчив домінування технічної складової в процесі професійної підготовки майбутніх

фахівців мистецько-педагогічного профілю, недостатність навчально-методичного забезпечення аксіологічної спрямованості професійного становлення студентів мистецько-педагогічних спеціальностей, орієнтацію на вербалізацію ставлення особистості до тих чи інших цінностей, що певним чином збіднює діяльнісний аспект формування професійно ціннісних орієнтацій.

При визначенні рівнів сформованості професійно ціннісних орієнтацій з'ясовано, що низький рівень виявили 51,3 % студентів спеціальності „Музична педагогіка та виховання” і 43,2 % – спеціальності „Музичне мистецтво” від загальної кількості респондентів, середній – 27,8 % МПВ і 27,6 % ММ, високий – 20,9 % МПВ і 29,2 % ММ. Аналіз результатів констатувального етапу експерименту свідчить, що переважна більшість студентів мають низький рівень сформованості професійно ціннісних орієнтацій.

Аналіз науково-методичної літератури з проблем формування професійно ціннісних орієнтацій майбутніх учителів, характеристика сутності та структури професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей та особливостей музично-виконавської діяльності, результати констатувального етапу експерименту дали підстави для визначення педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності.

Перша педагогічна умова – посилення ціннісної спрямованості професійно орієнтованих дисциплін шляхом: включення аксіологічної складової в зміст професійно орієнтованих дисциплін, створення ціннісно-сміслових навчальних ситуацій, використання в навчальному процесі творів музичного мистецтва, що відповідають індивідуальному рівню професійної підготовленості студентів – полягає в орієнтуванні студентів на засвоєння та відтворення кращих зразків різножанрового музичного мистецтва, спрямованості на розуміння їхнього ціннісного змісту та можливості самостійно розробляти індивідуальний план – розподіл творів за ступенем їхньої складності відповідно до курсу навчання та спеціалізації, урахування при цьому не лише технічні, але й художньо-змістові особливості творів. Важливими постають такі принципи, як єдність художнього й технічного аспектів навчання, наочність, системність, наступність та систематичність, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самостійністю студентів.

З метою реалізації першої умови в процесі організації ціннісно-сміслових навчальних ситуацій було застосовано практичні завдання щодо аналізу засобів музичної виразності, складання репертуарного плану, його обґрунтування та захист на основі аналізу виконаного музичного твору студентом, критичної оцінки якості репертуарних планів колег-студентів, прогнозування перебігу роботи над музичним твором. Зокрема, для засвоєння та відтворення студентами цінностей джазового виконавства нами розроблено

та впроваджено в навчальний процес спецкурс „Історія становлення, розвиток та основи джазового виконавства”.

Друга педагогічна умова – поетапне оволодіння музично-виконавською майстерністю як основи професійного становлення студентів з урахуванням їхніх особистісних професійно значущих якостей – передбачала опрацювання студентами більш складних як у технічному, так і в художньо-змістовому плані творів музичного мистецтва, унаслідок чого відбувалося неперервне та усвідомлене залучення студентів до цінностей музичного мистецтва. Якість процесу оволодіння музично-виконавською майстерністю зумовлюють принципи індивідуалізації процесу професійного становлення студентів, взаємозв'язку теоретичної (ознайомлення з музично-історичним аспектом, художньо-стилістичними особливостями тієї чи іншої епохи) та практичної підготовки студентів мистецько-педагогічних спеціальностей. Сформульовано й змістовно розкрито етапи оволодіння виконавською майстерністю: загальна виконавська підготовка студента; попереднє вивчення музичного твору; робота над музично-виконавською концепцією твору.

З метою реалізації другої умови в процесі музично-виконавської діяльності було застосовано індивідуальний підхід у виборі методик удосконалення виконавської підготовки кожного студента з урахуванням його особистісних професійно значущих якостей, а також засвоєння технологічних аспектів виконавської підготовки. Ужито комплекс методів для попереднього вивчення музичного твору, серед яких: пізнання від загального до конкретного, вибіркового опрацювання нотного тексту, багаторазового повторення, зміни темпу, використання художніх творів для технічного вдосконалення. Для роботи студентів над музично-виконавською концепцією твору було застосовано форми та методи, спрямовані на усвідомлення засобів музичної виразності, художнього ознайомлення з творами мистецтва, аналізу реального звучання. Це сприяє цілісному відчуттю та усвідомленню явищ музично-виконавської діяльності, професійному зростанню.

Третя умова – спрямованість самостійної роботи з музично-виконавських дисциплін на формування здатності студентів до творчої інтерпретації музичних творів, саморозвиток майбутніх фахівців – пов'язана з організацією самостійної роботи студентів, у процесі якої відбувається професійне зростання, підвищується рівень виконавської майстерності та вдосконалюється інтерпретація музичних творів, що сприяє засвоєнню цінностей музичної культури, музичного виконавства та музично-педагогічної діяльності. Якість самостійної роботи залежить від таких чинників: регулярність занять; послідовність засвоєння матеріалу від легкого до більш складного; свідоме засвоєння знань; наполеглива праця. З метою реалізації третьої педагогічної умови було розроблено навчально-методичний матеріал

щодо організації самостійної роботи в класі основного (спеціального) інструмента, ансамблю та ін., організовано відкриті уроки та майстер-класи.

Четвертою педагогічною умовою є включення в активну ціннісно-орієнтаційну музично-виконавську діяльність у рамках концертної практики, спрямовану на закріплення позитивних особистісних професійно-значущих якостей, гуманістичного змісту професійно ціннісних орієнтацій. Установлено, що публічні виступи, передбачені річними програмами з фахових дисциплін, не в змозі повною мірою сприяти якісному виконанню добре підготовлених у процесі навчання музичних творів. Цьому заважає відсутність емоційного контакту зі слухачем та надмірне хвилювання. З метою реалізації четвертої умови було застосовано низку заходів – тематичні концерти, концерти-лекції (з вербальною характеристикою художньо-образного змісту музичного твору), модуль „Повторного репертуару”, конкурси, відкрита форма індивідуальних занять, що спрямовані на систематичне залучення студентів до концертної діяльності.

Дослідно-експериментальна робота передбачала: використання ігрових ситуацій, проведення тематичних концертів-лекцій з метою активізації творчого підходу до музично-виконавської діяльності; упровадження спецкурсу „Історія становлення, розвиток та основи джазового виконавства” в навчальний процес та практична реалізація набутих знань у музично-виконавській діяльності; уточнення технологічних аспектів виконавської підготовки, пов’язаних з організацією самостійної роботи в класі основного (спеціального) інструмента та інших виконавських дисциплін; проведення порівняльного аналізу інтерпретаційних особливостей видатних музикантів та робота над власною інтерпретацією; удосконалення організації концертної практики. Відповідно до цього внесено корективи в навчальний матеріал професійно орієнтованих дисциплін з наданням їм ціннісної спрямованості.

Зіставлення результатів рівнів сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів ЕГ та КГ показало ефективність реалізації в навчальному процесі визначених у дослідженні педагогічних умов (Таблиця 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей (у %)

Групи	Високий			Середній			Низький		
	Початок експ.	Після експ.	Різниця	Початок експ.	Після експ.	Різниця	Початок експ.	Після експ.	Різниця
ЕГ1	20,9	57,2	36,3	27,8	31,4	3,6	51,3	11,4	39,9
ЕГ2	29,2	65,9	36,7	27,6	28,2	0,6	43,2	5,9	37,3
КГ1	20,9	31,1	10,2	27,8	35,5	7,7	51,3	33,4	17,9
КГ2	29,2	38	8,8	27,6	33,9	6,3	43,2	28,1	15,1

Обробка результатів за допомогою математичної статистики свідчить про статистичну значущість отриманих даних в експериментальній групі (коефіцієнти рангової кореляції Спірмена та Кендала, статистичний критерій Пірсона χ^2).

Аналіз результатів проведеного дослідження, здійснений за розробленими критеріями та відповідними показниками, підтвердив гіпотезу дослідження.

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі **висновки**:

1. У дисертації теоретично обґрунтовано й практично вирішено проблему формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей, що виявилось в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, що сприяють ефективності процесу формування професійно ціннісних орієнтацій студентів зазначених спеціальностей.

2. Формування професійно ціннісних орієнтацій молоді є невід’ємним і взаємозалежним компонентом формування ціннісних орієнтацій, а історико-генетичний аналіз проблеми довів, що: а) проблема цінностей існує від стародавніх часів до сучасності і є невичерпною у зв’язку з постійним зміщенням ціннісних домінант у суспільстві, виняткового значення вона набувала на зламі епох, коли з особливою силою руйнувалися культурні традиції, знецінювалися релігійні, ідеологічні та культурні основи суспільства; б) сучасна вітчизняна педагогічна наука розглядає проблему формування ціннісних орієнтацій як взаємозв’язок елементів спрямованості особистості – мотивів, потреб, смаків, ідеалів, інтересів, здібностей, переконань – і як прояв ціннісно-орієнтаційної діяльності, що зумовлено вибором певної системи цінностей особистими перевагами, а також, з’ясуванням чинників та умов, які впливають на формування ціннісних орієнтацій молоді.

3. Теоретичний аналіз поняття „цінності” показав, що воно має складну психічну репрезентацію, являє собою одночасно мотиваційні й когнітивні утворення світоглядного рівня, які інтегрують у єдину смислову сферу, надаючи особистості визначену цілісність.

Професійно ціннісні орієнтації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей – це системоутворювальні компоненти цілісності особистості, що детермінують її ставлення до професійно-педагогічних цінностей, цінностей музичного виконавства та сприяють професійно-особистісній усталеності й забезпечують продуктивну педагогічну та музично-виконавську діяльність.

На основі аналізу сучасної наукової літератури доведено, що професійно ціннісні орієнтації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей включають ставлення до: загальнолюдських та національних цінностей культури, цінностей, що характеризують професійну діяльність педагога-музиканта (цінності-знання, цінності-уміння та цінності-якості), цінностей, що характеризують особистісні якості педагога.

4. Аналіз теорії та практики музично-виконавської діяльності як чинника формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей засвідчив важливість використання найкращих зразків різних видів і жанрів музичного мистецтва, постійного вдосконалення музично-виконавської майстерності та інтерпретації творів, включення майбутніх фахівців у концертну практику.

5. Результати констатувального етапу експерименту показали, що більшість студентів мають низький рівень сформованості професійно ціннісних орієнтацій, зокрема вони недостатньо орієнтуються у видах і жанрах музичного мистецтва, виражальних засобах музичного виконавства, виконавському репертуарі з фаху, не можуть належно оцінити жанрово-стильову специфіку музичного твору, якість музично-виконавської діяльності перебуває на низькому рівні, і, як наслідок, концертно-виконавська діяльність має ситуативний характер. Як свідчать результати констатувального експерименту 51,3 % МПВ і 43,2 % ММ мають низький рівень сформованості професійно ціннісних орієнтацій, 27,8 % МПВ і 27,6 % ММ – середній, і лише 20,9 % МПВ і 29,2 % ММ – високий рівень.

6. Обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей дає можливість зробити висновок про їхню ефективність. *По-перше*, посилення ціннісної спрямованості професійно орієнтованих дисциплін шляхом: включення аксіологічної складової в зміст професійно орієнтованих дисциплін, створення ціннісно-сміслових навчальних ситуацій, використання в навчальному процесі творів музичного мистецтва, що відповідають індивідуальному рівню професійної підготовленості студентів, реалізовано завдяки розробці змісту програмного матеріалу курсів „Основний музичний інструмент”, „Ансамбль духових та ударних інструментів”, спецкурсу „Історія становлення, розвиток та основи джазового виконавства”, спрямованого на професійно ціннісні орієнтації, ціннісно-сміслових навчальних ситуацій для забезпечення аксіологічної складової навчальних занять. Важливим постає застосування ігрових ситуацій, спрямованих на засвоєння та реалізацію студентами набутих знань щодо добору та використання педагогічного репертуару, діагностика особистості студента та прогнозування перебігу роботи над музичним твором (репертуарна політика); організація концертів-лекцій, спрямованих на виправлення недоліків щодо розуміння студентами важливості використання в процесі виконання творів відповідних засобів музичної виразності. *По-друге*, поетапне оволодіння музично-виконавською майстерністю як основою професійного становлення студентів з урахуванням їхніх особистісних професійно значущих якостей, характеризується: використанням особистісно орієнтованого підходу в процесі виконавської підготовки студентів; розробкою методів роботи з кожним

студентом та з музичними колективами; здійсненням порівняльного аналізу інтерпретаційних особливостей видатних музикантів та роботою над власною інтерпретацією; проведенням концертів-лекцій, спрямованих на активізацію мотиваційної сфери студентів до вивчення спецкурсу „Історія становлення, розвиток та основи джазового виконавства”. *По-третє*, спрямованість самостійної роботи з музично-виконавських дисциплін на формування здатності студентів до творчої інтерпретації музичних творів, на саморозвиток майбутніх фахівців передбачала уточнення технологічних аспектів виконавської підготовки в класі основного (спеціального) інструмента та інших виконавських дисциплін; використання особистісного підходу у виборі методик з удосконалення виконавської майстерності у процесі самостійної роботи; розробку методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи в класі основного інструмента, в класі ансамблю духових та ударних інструментів. *По-четверте*, включення в активну ціннісно-орієнтаційну музично-виконавську діяльність у рамках концертної практики, спрямоване на закріплення позитивних особистісних професійно значущих якостей, гуманістичного змісту професійно ціннісних орієнтацій, передбачало систематичні концертні виступи (сольні й у складі ансамблів та оркестрів), що сприяло психологічній готовності студентів до публічних виступів та накопиченню концертного досвіду.

7. Результати експериментальної роботи засвідчили суттєву динаміку у показниках ЕГ1 та ЕГ2 за визначеними критеріями (пізнавально-оцінний, вибірково-практичний, діяльнісно-творчий). Так, показники високого рівня сформованості професійно ціннісних орієнтацій студентів ЕГ 1 збільшилися на 36,3 %, ЕГ 2 – на 36,7 %, відповідно показники низького рівня зменшилися на 39,9 % у ЕГ 1 та на 37,3 % – у ЕГ 2. Наведені дані свідчать про ефективність педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності.

Перспективу подальшого наукового дослідження вбачаємо в розробці технології забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії формування професійно ціннісного становлення студентів мистецько-педагогічних спеціальностей, дослідженні взаємозв'язку субкультури студентської молоді та професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Основний зміст дисертації відображено в таких публікаціях:

1. **Плохотнюк О. С.** Музична культура та мистецтво як чинник формування ціннісних орієнтацій підлітків / О. С. Плохотнюк // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2005. – № 12 (92). – С. 136 – 142.
2. **Плохотнюк О. С.** Формування ціннісних орієнтацій підлітків у сучасних формах позанавчальної діяльності / О. С. Плохотнюк // Вісн. Луган.

нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2006. – Ч. 2, № 8 (103). – С. 155 – 159.

3. **Плохотнюк О. С.** Теоретичні засади формування ціннісних орієнтацій особистості / О. С. Плохотнюк // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2007. – № 1 (118). – С. 122 – 127.

4. **Плохотнюк О. С.** Особливості формування ціннісних орієнтацій підлітків у сфері музики (в умовах діяльності позашкільних закладів) / О. С. Плохотнюк // Освіта Донбасу. – 2007. – № 1 (120). – С. 55 – 59.

5. **Плохотнюк О. С.** Музично-виконавська діяльність як чинник формування професійно ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів / О. С. Плохотнюк // Наукові записки : Педагогічні науки. – Кіровоград : ТОВ Імекс-ЛТД, 2007. – Вип. 74. – С. 213 – 218.

6. **Плохотнюк О. С.** Методологічні основи формування професійно ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів / О. С. Плохотнюк // Зб. наук. пр. Бердян. держ. пед. ун-ту : Педагогічні науки. – Бердянськ : БДПУ, 2007. – № 2. – С. 128 – 135.

7. **Плохотнюк О. С.** Вплив музичної культури на формування ціннісних орієнтацій молоді / О. С. Плохотнюк // Вересень. – 2007. – № 3 – 4 (40 – 41). – С. 110 – 116.

8. **Плохотнюк О. С.** Стан професійно ціннісної зорієнтованості студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у жанрах музичного мистецтва / О. С. Плохотнюк // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2008. – № 4 (143). – С. 207 – 212.

9. **Плохотнюк О. С.** Стан професійно ціннісної зорієнтованості студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у галузі музичного виконавства / О. С. Плохотнюк // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2008. – № 23 (162). – С. 120 – 124.

10. **Плохотнюк О. С.** Ціннісна специфіка естетичної, художньої й музичної культури / О. С. Плохотнюк // Науковий пошук майбутніх дослідників : зб. наук. пр. – Луганськ, 2004. – Ч. 2, № 4. – С. 105 – 110.

11. **Плохотнюк О. С.** Зарубіжний досвід виконавства на духових інструментах / О. С. Плохотнюк // Наукова молодь : зб. пр. молодих учених. – 2007. – Т. 2. – С. 62 – 66.

12. **Плохотнюк О. С.** Специфіка музичних жанрів молодіжної субкультури / О. С. Плохотнюк // Проблеми педагогіки мистецтва : зб. ст. – Вип. 1 – Ялта : РВВ РВНЗ КГУ, 2007. – С. 143 – 148.

13. **Плохотнюк О. С.** Розвиток вітчизняного виконавства на духових інструментах (50 – 60 роки ХХ століття) / О. С. Плохотнюк // Наукова молодь: Культура та мистецтво : зб. пр. молодих учених. – Луганськ : Альма-матер, 2008. – Т.1. – С. 82 – 85.

14. **Плохотнюк О. С.** Сутнісна характеристика музичних жанрів молодіжної культури / О. С. Плохотнюк // Художня освіта та естетичне виховання молоді : матеріали II регіон. наук.-практ. конф., 29 берез. 2007 р. – Луганськ, 2007. – С.74 – 77.

15. **Плохотнюк О. С.** Історія становлення мистецтва музичного виконавства / О. С. Плохотнюк // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 19 – 22 квіт. 2007 р. – Рівне : Волинські обереги, 2007. – С.72 – 76.

16. **Плохотнюк О. С.** Аксіологічний аспект процесу музично-виконавської діяльності майбутніх педагогів-музикантів / О. С. Плохотнюк // Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: інноваційний розвиток освітніх систем : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 3 – 5 жовт. 2007 р. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – Ч.2. – С. 232 – 238.

17. **Плохотнюк О. С.** Педагогічний аналіз проблеми цінностей епохи Відродження / О. С. Плохотнюк // Наукова молодь : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 23 – 24 квіт. 2007 р. – Луганськ : Поліграфресурс, 2007. – С. 50 – 52.

18. **Плохотнюк О. С.** Музичне мистецтво першої половини XX століття: зміщення ціннісних доміант / О. С. Плохотнюк // Наукова молодь : досягнення та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 11 – 12 берез. 2008 р. – Луганськ : Знання, 2008. – С. 202 – 205.

19. **Плохотнюк О. С.** Удосконалення фахової підготовки духовиків як чинник формування їхніх професійно ціннісних орієнтацій / О. С. Плохотнюк // Художня освіта та естетичне виховання молоді : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф., 31 берез. 2008 р. – Луганськ : Альма-матер, 2008. – С. 131 – 133.

20. **Плохотнюк О. С.** Організація самостійної роботи в класі ансамблю духових та ударних інструментів : навч. посіб. для студ. спец. „Музичне мистецтво” / Плохотнюк О. С. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 34 с.

21. **Плохотнюк О. С.** Організація самостійної роботи в класі основного інструмента (труба) : метод. рек. для студ. і магістрантів спец. „Музична педагогіка та виховання” / О. С. Плохотнюк. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 46 с.

Плохотнюк О. С. Формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2009.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі підвищення ефективності формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності. У дослідженні

визначено сутність та структуру професійно ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів, а також чинники, що впливають на формування зазначеної якості в студентів. Обґрунтовано педагогічні умови, за яких забезпечується ефективне формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей.

Розроблено зміст програмного матеріалу курсів „Основний музичний інструмент”, „Ансамбль духових та ударних інструментів”, спецкурсу „Історія становлення, розвиток та основи джазового виконавства”, спрямованого на професійно ціннісні орієнтації, ціннісно-сміслові навчальні ситуації, що забезпечують аксіологічну складову навчально-виховного процесу підготовки студентів музично-педагогічних спеціальностей; методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи в класі основного інструмента, організації самостійної роботи в класі ансамблю духових та ударних інструментів, розробки та використання ігрових ситуацій, концертів-лекцій, тематичних заходів. Експериментально доведено, що запропоновані педагогічні умови формування професійно ціннісних орієнтацій досягають своєї максимальної ефективності лише при комплексному застосуванні.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, професійно ціннісні орієнтації студентів мистецько-педагогічних спеціальностей, музично-виконавська діяльність, педагогічні умови.

Плохотнюк А. С. Формирование профессионально ценностных ориентаций студентов художественно-педагогических специальностей в процессе музыкально-исполнительской деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Луганск, 2009.

Диссертация посвящена проблеме формирования профессионально ценностных ориентаций студентов художественно-педагогических специальностей. В исследовании раскрыта сущность понятий „ценности”, „ценностные ориентации” и „профессионально ценностные ориентации студентов художественно-педагогических специальностей”. Установлено, что профессионально ценностные ориентации студентов художественно-педагогических специальностей – это системообразующие компоненты целостности личности, детерминирующие ее отношение к профессионально-педагогическим ценностям, ценностям музыкального исполнительства, которые способствуют профессионально-личностной устойчивости и обеспечивают продуктивную педагогическую и музыкально-исполнительскую деятельность. Выделены их составляющие: общечеловеческие и национальные ценности культуры; ценности, характеризующие профессиональную деятельность педагога-

музыканта, состоящие из ценностей-знаний, ценностей-умений и ценностей-качеств; ценности, характеризующие личностные качества педагога.

В исследовании представлены результаты анализа музыкально-исполнительской деятельности как фактора, влияющего на процесс формирования профессионально ценностных ориентаций будущих педагогов-музыкантов. Раскрыто значение использования лучших образцов различных видов и жанров музыкального искусства, способствующих овладению студентом знаний в области музыкального искусства и в частности пониманию его видов, стилей и жанров. Доказано, что систематическое усовершенствование исполнительского мастерства и навыков интерпретации произведений искусства способствует не только овладению на высоком уровне технологическими аспектами исполнительской подготовки, но и глубокому пониманию концепции музыкального произведения, а усовершенствование организации концертной практики – творческому развитию будущего педагога-музыканта.

Для определения уровня сформированности профессионально ценностных ориентаций студентов художественно-педагогических специальностей разработаны критерии (познавательный-оценочный, избирательно-практический, деятельностно-творческий) и соответствующие показатели.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования профессионально ценностных ориентаций студентов художественно-педагогических специальностей в процессе музыкально-исполнительской деятельности. К таким условиям отнесены: усиление ценностной направленности профессионально ориентированных дисциплин путем: включения аксиологической составляющей в содержание профессионально ориентированных дисциплин, создание ценностно-смысловых учебных ситуаций, использование в учебном процессе произведений музыкального искусства, отвечающих индивидуальному уровню профессиональной подготовки студентов; поэтапное овладение музыкально-исполнительским мастерством как основой профессионального становления студентов с учетом их личностных профессионально значимых качеств; направленность самостоятельной работы студентов по музыкально-исполнительским дисциплинам на формирование способности студентов к творческой интерпретации музыкальных произведений, на саморазвитие будущих специалистов; включение в активную ценностно-ориентационную музыкально-исполнительскую деятельность в рамках концертной практики, направленную на закрепление позитивных личностных профессионально значимых качеств, гуманистического содержания профессионально ценностных ориентаций. Реализация педагогических условий в процессе музыкально-исполнительской деятельности привела к существенным качественным и количественным изменениям уровня сформированности профессионально ценностных ориентаций будущих педагогов-музыкантов.

Разработаны и внедрены в учебно-воспитательный процесс подготовки студентов специальностей „Музыкальное искусство” и „Музыкальная педагогика и воспитание”: содержание программного материала курсов „Основной музыкальный инструмент”, „Ансамбль духовых и ударных инструментов”, спецкурса „История становления, развитие и основы джазового исполнительства”, направленного на профессионально ценностные ориентации; ценностно-смысловые учебные ситуации для обеспечения аксиологической составляющей учебных занятий; методические рекомендации, касающиеся организации самостоятельной работы в классе основного инструмента, в классе ансамбля духовых и ударных инструментов, разработки и использования игровых ситуаций, концертов-лекций и др.

Ключевые слова: ценности, ценностные ориентации, профессионально ценностные ориентации студентов художественно-педагогических специальностей, музыкально-исполнительская деятельность, педагогические условия.

Plokhotnuk O. S. Formation of professional value system among the students of artistic and pedagogical specialities in the process of musical performing activity. – Manuscript.

Thesis for getting a degree of Candidate of Pedagogical Sciences by specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Luhansk Taras Shevchenko National University. – Luhansk, 2009.

The thesis covers the process of increase of effectiveness in formation of professional value system among the students of artistic and pedagogical specialities in the process of musical performing activity. The thesis determines the meaning and structure of professional value system of teachers-musicians to be, and the conditions that influence the formation of this feature among the students. The pedagogical conditions that provide the effective formation of professional value system among the students of artistic and pedagogical specialities have been described.

The curriculum for the courses “Main musical instrument”, “Band of wind and percussion instruments”, course of lectures in a specialist field “The history of jazz formation and development” have been made up. The courses refer to professional value system, conceptual value educational situation that provide axiological component of the education process of the students of musical pedagogical specialities. Also there have been developed the methodological recommendations for individual work organization in class of main instrument, individual work organization in class of band of wind and percussion instruments, materials for using game situations, concerts, lectures, etc. It was proved by the experiment that the pedagogical conditions of formation of professional value system are the most effective while being used in complex.

Key words: value, value system, value system of the students of artistic and pedagogical specialities, musical performing activity, pedagogical conditions.

